

Kunskapsuppbyggande om Gustav III:s krigsmakt

av Tommy Jeppsson

TITEL:

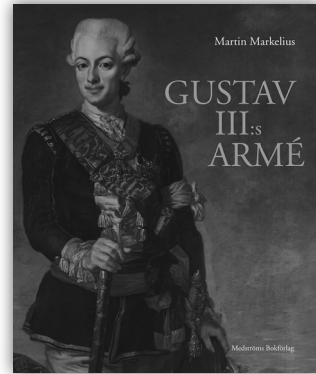
Gustav III:s Armé

FÖRFATTARE:

Martin Markelius

FÖRLAG:

Medströms Bokförlag 2020

OM DEN KAROLINSKA erans krig och militära system finns en rik flora av publikationer, av såväl faktakaraktär som skönlitterär art. Åtskilligt mindre är skrivet om den svenska krigsmakt som utvecklades under den gustavianska epoken och som kom att prövas i kriget mot Ryssland under tre sommarhalvår vilka inleddes år 1788. Gustav III:s regeringstid vars eftermäle är nära förknippat med den konststil och arkitektur som bär epokens signum överskuggar de framsteg som de facto ävenledes genomfördes på det militära området.

Boken är resultatet av ett omfattande forskningsarbete som bedrivits i arkiv och i finländska och svenska museisamlingar, där författaren är att gratulera till ett utmärkt resultat avseende såväl faktainnehåll som layout. Här beskrivs den uppgång i svensk militär förmåga som skedde efter den nedgångsperiod som karakteriserade frihetstiden (1719–72), vars orsak finns att söka i politisk turbulens. Som utgångspunkt för det militära reformarbete som skedde under Gustav III:s regeringstid tecknas bilden av frihetstidens armé som visserligen hade

sina rötter från rikets stormaktstid men som kom att starkt förlora i effektivitet i ett åtskilligt åderlåtet Sverige, avseende såväl territoriellt innehav som ekonomiskt och även demografiskt genom bl a omfattande manskapsförluster och därmed också erfarenhetsbortfall i befälsleden.

Med Gustav III på tronen följde från 1772, efter den statskupp som ledde till avskaffandet av riksrådet och partiväldet, ett kungligt envælde. Kungens militära satsningar resulterade i omfattande förbättringar avseende rikets sjöförsvar som gav Sverige en marin förmåga som tangerade sjöherravälde i Östersjön. Till detta bidrog även viktiga tekniska framsteg inom skärgårdsflottan, således arméns flotta.

Parallellt med det marina reformarbetet genomfördes ett lantmilitärt sådant, där behovet av att skydda landets dåvarande gränser mot Ryssland och Danmark tjänade som pådrivare. Nya förbandstyper tillkom, bl a lätta trupper i form av ett jägarmässigt uppträdande lätt infanteri. Utbildningen förbättrades för såväl soldater som för officerarna. Ett förvaltningsreglemente fastställdes 1774

vars innebörd var att underhållstjänsten vann fasta former, liksom att ett exercisreglemente för infanteriet, i praktiken ett fälttjänstreglemente, tillkom påföljande år och vidare utvecklade 1781. Ett nytt exercisreglemente för kavalleriet författades 1776 som i likhet med de för infanteriet innehöll ett utvecklat stridstekniskt och taktiskt uppträdande.

Organiserandet av Savolaxbrigaden, vars initiativtagare var Göran Magnus Sprengtporten, innebar utvecklandet av ett förband tillpassat för strid i de stora skogsområden som var dominerande terrängtyp i gränstrakterna mot Ryssland. Sprengtporten ägnade ävenledes stor uppmärksamhet åt officersutbildningen och på hans översteboställe Brahelinna inrättades en krigsskola.

Konungens ryska krig behandlas givetvis av författaren som framhåller att detta var det sista krig som Sverige med framgång utkämpade på egen hand mot en stormakt. Ett krig vars utgång var oviss fram till det avgörande sjöslaget vid Svensksund 1790. Förberedelser bl a genom större och realistiskt genomförda övningar vilka genomfördes under 1770- och 80-talen bedöms ha förbättrat arméns stridsduglighet inför den förestående kraftmätningen med den ryska dito.

Krigsmaktens uniformering och beväpning är områden som behandlas ingående och åskådliggörs för läsaren genom ett utmärkt bildmaterial, vars höga kvalitet bidrar till att

ytterligare förhöja värdet av boken. Likaså beskrivningen av krigsmaktens organisation, avseende dess ledning liksom att regementena jämte arméns flotta behandlas tämligen ingående, tydliggör substansen i Gustav III:s krigsmakt. Ett antal personer, några kända för den militärhistoriskt intresserade medan flertalet andra sannolikt mindre kända presenteras och bidrar till att ge en bild av dåtidens officerskår och chefsskikt.

Den karolinska epoken ges ibland karaktéristiken av att ha skapat ett genommilitariserat svenskt samhälle. Ett starkt inslag från krigsmaktens sida i samhällsbilden präglar även den gustavianska epoken, eftersom det militära reformarbetet kom att påverka många lokalsamhällen genom att regementena liksom flottans baser kom att köpa tjänster från näringsidkare i närområdet liksom att lokalbefolkningen hade bekantskaper bland de soldater som bebodde närbelägna soldattorp och tillhörde något av de indelta regementena.

En bok av hög kvalitet som bedömningsvis kommer att utgöra ett standardverk över den gustavianska epokens svenska krigsmakt finns nu tillgängligt och kan rekommenderas den militärhistoriskt intresserade.

Recensenten är överstelöjtnant, ledamot av KKrVA och redaktör för dess *Handlingar och Tidskrift*.